

יננות אחרונות

להיות או לא להיות

רוני פינקוביץ' היה מבמאי התיאטרון החשובים בישראל, שהתעקש להמשיך לעבוד למרות הטרשת הנפוצה שממנה סבל. לפני חודשיים, כשהמצב הלך והחריף אך מוחו עדיין צלול, טס לשווייץ לארגון דיגניטס שמסייע בהפסקת חיים לחולים. עכשיו, האלמנה תומי יואל פינקוביץ' מספרת על ההחלטה המטלטלת, על אירוע הפרידה ועל הרגע שבו אהוב ליבה עצם את עיניו בפעם האחרונה

יואב בירנברג

04

בגלל הבריאות, בשביל החיבוק, כדי להציל את התרבות: ניב סולטן, עדי ביטי ואליעד נחום מסבירים למה אתם חייבים ללכת להתחסן

08

"45 דקות היינר עם רוני ויהוא עדיין לא מת. לפעמים אנשים לא יכולים לשחרר כשהאוהבים שלהם קרובים אליהם"

במשך שלושה עשורים התמודד במאי התיאטרון המוערך והאהוב רוני פינקוביץ' עם טרשת נפוצה שהלכה והידרדרה עד שקיבל החלטה, ונסע לדיגניטס שבשווייץ כדי לסיים את חייו. לפני חודשיים, בבקתה כחולה מוקפת שלג, עם אשתו ובנותיו לידו, הוא נשם את נשימתו האחרונה. אלמנתו תומי יואל פינקוביץ' מספרת על השנים יחד, בטוב וברע, על אירוע הפרידה שלו מאהוביו ועל תפילת 'שמע ישראל' שאמר עם הרופא במלון לפני מותו

★ יואב בירנברג ★

"ואז קראו לנו להיכנס. סייענו לו להתיישב על המיטה המתכווננת, שמנו מוזיקה שהוא אהב: Into My Arms של ניק קייב והברד סידס, Let It Be של הביטלס, I Follow Rivers של רוני אלטר, Ghost Dance ו-The Vanishing Breed של רובי רוברטסון ו'אל ניניו' של מיכה שטרית. חיבקנו ונישקנו אותו והוא אמר, 'זהו, אני הולך למות', ושתה את הכוסית. הוא עוד הספיק להגיד לנו שהוא נורא אוהב אותנו וסומך עלינו, ואז נרדם. לתמיד. שרנו לו ודיברנו אליו, התפללנו וליטפנו אותו. 45 דקות היינו איתו והוא עדיין לא מת. המשיך להיאבק על נשימתו. שתי הנשים המקסימות שליוו אותנו אמרו לנו שלפעמים אנשים לא יכולים לשחרר כשהאוהבים שלהם קרובים אליהם, ושנחנו צריכות להשאיר אותו לבד לכמה דקות.

"יצאנו לשלג, לקור. אחרי שלוש דקות הצצתי מהחלון, אחת מהן סימנה לי להיכנס. התיישבנו על הרצפה, החוקנו ידיים, ואמרתי לבנות, 'אתן מרגישות את מה שאני מרגישה?' ואיאן אמרה לי, 'אמא, הוא צוחק'. הרגשנו פרץ אנרגיה של אושר. תשמע, הוא השתחרר מכלא שבו היה כלוא הרבה זמן, מכאבי תופת, מייסורים. כולנו הרגשנו שהוא נוכח מאוד. הוא אמנם לא נמצא בגוף, אבל הוא ממלא את החדר באנרגיה של אושר גדול. זה משהו שהמשכתי להרגיש הרבה זמן אחר כך. בכל פעם שהרגשתי אותו, חייכתי. הרגשתי שהוא שמח שהוא חופשי סוף-סוף, שטוב לו."

תומי יואל פינקוביץ' מדפדפת בסלולרי שלה, שבו תיעדה את החודשים האחרונים בחייו של בעלה, הבמאי רוני פינקוביץ', בדרכו אל המוות, ומגיעה לשיחה מצולמת שניהלו ערב לפני מותו בשווייץ. "שלום, נשארו לי לא הרבה שעות לחיות, ואני

בסדר עם זה, בינתיים. היה כיף", אומר לה רוני בקול יציב. למחרת בבוקר, בעיירה ליד ציריך, הם ושלוש בנותיהם – לירי, איאן ואביה – מגיעים לבקתה כחולה השייכת לארגון 'דיגניטס', שמסייע להפסקת חייהם של חולים חשוכי מרפא, משתדלים למצות כל שנייה יחד, כהרגלם מאז נפלה ההחלטה.

"רוני האמיץ שלנו נפרד באהבה, בהכרה ובהומור עד הרגע האחרון", מספרת תומי. "כשהוא שתה את הכוסית הראשונה עם נוזל נגד בחילות כדי שגופו לא יקיא את הרעל, נשארה לנו חצי שעה עד הכוסית השנייה, שבה היה חומר הרדמה חזק ורעל (פנטוברביטל) שמשקת את מערכות הגוף והורג אותו. בחצי השעה שנותרה לנו יצאנו החוצה. רוני עישן גראס רפואי כדי להקל על הכאבים, ודיברנו על כך שאלו הדקות האחרונות שלנו יחד בחיים. הוא אמר לכל אחת מהבנות כמה הוא אוהב אותה, מאמין בה ורואה בה המון כוחות, והן אמרו לו כמה הן מעריכות ואוהבות אותו. לי הוא אמר שהוא אוהב אותי אהבת נפש, הודה לי על כל השנים הנהדרות שלנו יחד, וביקש שאזכור לעשות הכל לאט-לאט, לא למהר, וגם לעשות פחות, ולזכור שההתפתחות שלי תבוא מתוך הרפיה ושקט."

"אמרתי לו, 'מבחינתי, זה שאתה קם בבוקר, זה מעשה של אהבה אליי ואל הבנות'". רוני פינקוביץ' ותומי יואל

כך גם בשנייה", אומרת תומי, שליוותה אותו כל השנים במסירות ובאהבה יוצאות דופן. "היה לו קשה אפילו לכתוב ווטסאפ. כבר היה צריך עזרה בפעולות הכי פשוטות. הוא הבין שאולי לא יוכל יותר לביים, פחד מאוד מפגיעה קוגניטיבית ומוזה שייכנס לדיכאון. אם עד אז הוא יכול היה לגייס כוחות רוח ונפש, עכשיו הוא הרגיש שאוטו לא יהיה לו כוח לעשות את זה יותר. הוא אמר, 'אני רוצה ללכת כשאני עוד יכול להיפרד מכם, כשאני עוד יודע מי אני, כשאני עוד יכול לחשוב בצלילות. אני רוצה ללכת מכאן זקוף'. 'שנים הוא גם לא ישן טוב. בשנה האחרונה הוא היה מתעורר מדי לילה בסביבות שתיים-שלוש. היינו יוצאים לגינה, יושבים שעה-שעה וחצי של שיחות נפש או סתם זמן יקר יחד עד שרוני הרגיש שהוא מתחיל להתנמנם. עד היום אני מתעוררת בשתיים בלילה. עוד לא חזרתי לישון רצוף".

עם מי התייעצתם לפני שהחלטה נפלה?

"נפגשנו בזום עם פרופ' ענת אחירון, שליוותה את רוני כמעט בכל השנים, והוא שאל אותה: 'תגידי לי את האמת, אני נורא מידרדר, מה צפוי לי?' היא אמרה לו, 'אתה צריך להגיד תודה שאחרי עשר שנים מתחילת המחלה לא הייתה לך פגיעה קוגניטיבית, אבל היא יכולה להגיע בהמשך. רוב הסיכויים שתמשיך להידרדר'. הוא שאל: 'אני אמות מזה?'. 'המחלה הזאת בדרך כלל לא הורגת', היא אמרה, 'אתה יכול גם לחיות איתה עוד עשר-עשרים שנים בשקט'. רוני אמר לה, 'אני לא רוצה להידרדר. אני לא רוצה לאבד את <<<

× × ×

יומיים קודם, ביום שלישי, 8 בדצמבר, כשנחתו בציריך, שוחחו בטלפון עם הרופא שליווה את התהליך. "הוא שאל את רוני אם הוא עדיין רוצה לסיים את חייו כדי לוודא שלא התחרט", מספרת תומי. "למחרת הוא הגיע למלון כדי לראות אם רוני יכול לסיים את חייו באופן עצמאי, אתה חייב לסיים אותם בעצמך. לחדר נכנס קאובי מזוקן, עם שיער ארוך, זנב סוס, מגפיים, ג'ינס, חתיך חרוש תלמים, עם עיניים חכמות וטובות. הוא שאל את רוני את כל השאלות שהוא צריך לשאול, ואז אמר לו, 'גם אני יהודי, אולי אתה מכיר את התפילה הזאת? והתחיל לומר 'שמע ישראל'. רוני הצטרף אליו והם אמרו יחד את התפילה, ברגש מלא כוונה".

תומי שוב מדפרפת בסלולרי, מראה את התיעוד של אותם רגעים שבהם צפתה כל כך הרבה פעמים מאז. "זאת תפילה שספוגה בסבל ותקווה של דורות, שאיכשהו זה עובר דרך המילים ונוגע בך", היא אומרת בדמעות. פינקוביץ', בן 56 במותו, מאנשי התיאטרון המוכשרים והמקוריים שפעלו כאן, בחר למות לאחר 30 שנה - חלקן קשות ביותר - של התמודדות עם טרשת נפוצה. ההחלטה לנסוע לשווייץ נפלה כארבעה חודשים קודם, כשהמחלה הלכה והחריפה במהירות מפחידה. "אחד הרברים שמאוד הקשו עליו היה כשהוא התחיל לאבד את התפקוד בידיים. תחילה ביד אחת ואחר

<<<

עצמי. הוא פחד שהמחלה תפגע בעצמות שלו. פחד מאוד מפגיעה קוגניטיבית. זה תמיד הפחיד אותנו. דיברנו על זה לפני הרבה שנים. אמרתי לו, 'אני לא פוחדת משום נכות פיזית שאתה יכול להגיע אליה, רק מפגיעה קוגניטיבית. כל עוד זה אתה בתוך הגוף הזה, גם אם הוא שבור ומפורק וסיעודי'. הוא שאל אותה אם היא מכירה משהו במצבו שנסע לשווייץ, והיא אמרה לו שלא. אני חושבת שהיא הודיעה מהפנתרון הזה."

ומה את חשבת? ניסית לשכנע אותו לא לעשות את הצעד הזה?

"בשלב הזה רוני לקח סטרוואידים בניסיון למתן את הידרדרות הסימפטומים. הגמילה מהם הייתה עבורו סיוט. אמרתי לו, 'קודם תסיים עם הגמילה מהסטרוואידים ותתאזן רגשית. ואם אחרי שתתאזן עדיין תרצה לדבר על שווייץ, אני מוכנה. כרגע אני מרגישה שאתה רק רוצה להפסיק את הסבל, זה כמו לקפוץ ממגדל. אתה לא מדבר על סיום החיים, אתה מדבר על התאבדות'. שבועיים אחרי זה, הוא אמר לי, 'עכשיו אני יכול לדבר איתך על שווייץ?' ואז ישבנו ודיברנו. 'אני חושב שנגמר לי הכוח. המחלה הזאת עזרה לי ולכולנו להתפתח ובטח היינו אנשים אחרים בלעדיה, אבל אני מרגיש שזה הזמן שלי לסיים את המסע', הוא אמר."

בכיתם?

"אני בכיתי מאוד. הוא לא, אומרת תומי ודמעות מציפות את עיניה, "בשלב הזה רוני לא בכה."

הוא לא פחד מהמוות?

"הוא פחד למוות, אבל הוא פחד הרבה יותר ממה שהמחלה תעולל לו. הוא היה עצוב מאוד להיפרד מאיתנו, הוא פחד שלא יזכרו אותו, שהמוות הוא סוף ולא סף, מעבר להוויה אחרת."

× × ×

בהמלצת חברה קרובה, רוני ותומי פנו לד"ר בועז עמיחי, חוקר של הבורהיזם הטיבטי ומייסד עמותת 'שותפים למסע', שמלווה חולים בדרכם אל המוות. "הוא הגיע אלינו פעם בשבוע וישב עם רוני, איתי ועם שנינו יחד, הכין אותנו לפרידה מהחיים ואחד מהשניים. רוני תיאר את המוות כמו דמות עטוית ברדס שחור, שמסתובבת בכפר, וכולם מתים מפקוד מתי היא תיגש אליהם. בועז אמר לו, 'תפוס את המוות, תוריד ממנו את הברדס, שים אותו מולך ותסתכל לו בעיניים'."

"היו לנו עוד מלווים משמעותיים: שלומי, איש ארגון 'משאלה אחרונה', שליווה אותנו בכל ההליכים הביורוקרטיים המייגעים מול דיגניטס. כל ערב הייתי מקריאה לו פרק מהספר 'המוות חשוב לחיים' של הפסיכיאטרית אליזבת קובלר-רוס (בתרגום הנפלא של ירון בר-כוכבא). רוס ליוותה אלפי גוססים ובני משפחותיהם וחקרה את חוויית סף המוות של אלפי אנשים (Near Death Experience). זה היה כמעט טקס של הסתכלות למוות בעיניים בלי למצמץ."

היו לו רגעי חרטה על ההחלטה?

"היו רגעים שהוא שאל את עצמו, אני באמת עושה את זה? אבל אז הוא הסתכל על המציאות בעיניים פקוחות ובהבנה שככה הוא לא רוצה להמשיך לחיות."

עם מי הוא התייעץ מלבדך?

"הוא לא התייעץ עם אף אחד, הוא גם לא התייעץ איתי. לפני שהחליט הוא בדק את זה על אנשים, קרא לזה 'פילוט שווייץ'. רוב האנשים בכו ואמרו לו שהם מבינים אותו. אני חושבת שההבנה הזאת עזרה להחלטתו להבשיל. אני מניחה שאם הרבה אנשים היו אומרים לו, 'מה פתאום, אל תעשה את זה', יכול להיות שזה היה מחליש אותו."

ומישהו אמר לו את זה?

"כמעט כל מי שהכיר באמת את מצבו אמר: 'אני מבין אותך. אם הייתי במצבך, הלואי שהיה לי את האומץ לבחור בדרך הזו'."

ועם הבנות הוא לא התייעץ?

"הוא שיתף אותן בלבטים שלו ומשהחליט,

"רוני הבין שאולי הוא גם לא יוכל יותר לביים, פחד מאוד מפגיעה קוגניטיבית ומזה שייכנס לדיכאון. אם עד אז הוא יכול היה לגייס כוחות רוח ונפש, עכשיו הוא הרגיש שאוטוטו לא יהיה לו כוח לעשות את זה יותר. הוא אמר, 'אני רוצה ללכת כשאני עוד יכול להיפרד מכם, כשאני עוד יודע מי אני, כשאני עוד יכול לחשוב בצלילות. אני רוצה ללכת מכאן זקוף'"

שלנו לאור המחלה, לא בצילה. ההורים שלי לא נלחמו בי. הם הבינו. אבא שלי אמר לרוני, בלילה לפני שטסנו, 'הבת שלי מאבדת את הבעל שלה, את האהוב שלה, ואני מאבד את הבן שלי'."

"הגיעה אלינו בחורה שהתאהבה בבחור שגילו שהוא חולה בטרשת. רוני כבר היה במצב קשה. הוא אמר לה, 'זו מחלה נורא קשה, אבל אם את מרגישה שהוא אהבת חיך, אל תוותר עלי'. ואני אמרתי לה בצחוק, 'תשמעי, יש מחלה יותר קשה, שאם היא חולה בה אל תתחתני איתו - אגואיזם'. רוני ותומי נישאו והפכו להורים לשלוש בנות. לירי, בת 27, מטפלת במגע. איאן, בת 23, שח' קנית ותלמידת הסטודיו למשחק של ניסן נתיב. אביה, בת 19, חיילת. עם השנים תומי נפרדה מקריירת המשחק שלה, שכללה את הסרטים 'ללקק ת'תות' ו'רכבת העמק', תוכניות טלוויזיה והצגות תיאטרון, והפכה למטפלת. כיום היא מנתחת התנהגות מוסמכת BCaBA, מדריכת צוותים בבתי ספר לנוער על הרצף האוטיסטי, ומטפלת בקליניקה פרטית בילדים ובנוער, בעיקר עם אוטיזם. הקריירה של פינקוביץ' המשיכה להמריא. היה נדמה שהוא לא מפסיק ליצור ולא נכנע למחלה. הוא היה במאי בית בתיאטרון הבימה, מנהל אמנותי בתיאטרון חיפה, ומנהל אמנותי בתיאטרון ילדים ונוער 'המדיטק'. הוא ביים עשרות הצגות

הן בכו וחיבקו אותו", היא דומעת. "הן אמרו לו שהן אוהבות אותו, ושהן עצובות שלא יהיה איתן, ושהוא גיבור ואמיץ ומעורר השראה, כמו שהוא היה כל החיים. ושזאת החלטה של נדיבות ואהבה. גם אותו העציב מאוד שלא יראה אותן גדלות ומפתחות. צילמנו את רוני מספר לבנות את הסיפורים שהוא היה מספר להן בילדותו. הוא המציא אז מלא סיפורים ומשחקים מקסימים. הן צילמו את זה כדי שיוכלו לעשות את זה עם הילדים שלהן, וגם כדי שהילדים יכירו את סבא שלהם."

× × ×

תומי, בת 52, פגשה את רוני בבית הספר למשחק בית צבי. היא הייתה אז בת 22, שחקנית מור כשרת ודוגמנית עוצרת נשימה ביופיה. הוא היה בן 26, שחקן מבטיח ששיחק בסרטים כמו 'שתי אצבעות מצידון', 'בחינות בגרות' ו'נועה בת 17'. "התאהבנו ביום ההולדת שלי", היא חוזרת ליימים ההם. "אני הייתי סטודנטית שנה ב', ורוני ביים אותנו. הוא אמר, 'זה המחזה שבו תשחקו, הוא מעניין אתכם?' התחלנו לגמגם ורוני אמר, 'אם אין לכם מה לומר, למה אתם עושים את זה?' ושלח אותנו למצוא מחזה שיש לנו מה להגיד בו."

מתי הבנת שאת מאוהבת בו?

"זיהיתי מהר מאוד שזו אהבת חיי. זאת הייתה התאהבות שלא חוויתי עד אז. הוא העיר אותי בכל מובן אפשרי. גוף, נפש ורוח."

מי התחיל עם מי?

"אף אחד לא אמר כלום, אבל היו אנרגיות מטורפות בינינו. בכל חזרה, בכל מפגש הייתה בעירה."

מה אמרו שאר הסטודנטים על הרומן בין המורה לתלמידה?

"זה היה רומן סודי. הוא התגלה רק אחרי שרוני סיים לביים אותנו. היה לי אז חבר, ולו הייתה חברה שלוש שנים, אבל המפגש בינינו היה גורלי."

הטרשת הנפוצה אובחנה אצל רוני ב-1990, בשנה הראשונה שלהם יחד. "ההורים שלי ניסו להזהיר אותי, 'זו מחלה מאוד קשה, והוא יכול להיות נכה קשה, אולי גם תהיי אלמנה בגיל צעיר'", היא מספרת, "ואני אמרתי להם, 'זאת אהבת חיי, זה הגבר שאני רוצה, והוא בא עם המחלה הזאת. מה שיהיה יהיה'. אגב, רוני הכניס את הטקסט הזה למחזה 'קונטקט'. גם היום, במבט לאחור, לא הייתי בוחרת לחיות חיים אחרים בשום פנים ואופן. זאת זכות ענקית לחיות עם האדם שאתה אוהב ועם המסע הזה של החיים

× × ×

בשנים הראשונות המחלה התבטאה בהתקפים מדי פעם. "המחלה התחילה מבעיות תחושתיות, מנמלול ביד", מספרת תומי. "רוני חי כל החיים בתחושה שיש לו כפפות על הידיים. אחר כך היא פגעה בכף הרגל ובהליכה ובכל מיני מקומות אחרים בגוף."

במשך 15 שנים נמנע פינקוביץ' מלספר על מחלתו. "רק המעגל הקרוב מאוד של החברים ידע", אומרת תומי. "רוני לא רצה לחשוף חור לשות, הרחמים הפחידו אותו. חלק מההתפתחות שלו בזכות ההתמודדות עם המחלה היה שהוא יכול לשתף בקושי ובכאב בלי לאבד את כבודו. הייתה תקופה שהוא לא הסכים ללכת עם מקל, ונתמך בכל מיני דברים - במעקה, בקיר. אמרתי לו, 'רוני, אנשים לא יודעים שאתה חולה והם חושבים שאתה על סמים או שאתה אלוהיוליסט. אתה מתנדנד ונראה מוזר'. זה שיכנע אותו ללכת עם מקל."

פינקוביץ' החליט לחשוף את מחלתו בראיון למוסף '7 ימים' של 'ידיעות אחרונות'. עם השנים, אחרי שהסתייע במקל הליכה ובקביים, נעזר בקלנועית ולבסוף בכיסא גלגלים ממונע. "בהתחלה רוני קיבל כדורים, אבל בשיא המינון הוחז

באירוע הפרידה עם הקרובים והבנות איאן ואביה. למטה: פינקוביץ' עם הבת הבכורה לירי

שזכו לשבחים גדולים (ביניהן 'רעל ותחרה', 'עוץ לי גוץ לי', 'מלאכת החיים', 'פילומנה' ו'לחנך את ריטה'), וכתב מחזות, ביניהם 'פרודו', 'לילות הדבש והאימה' ו'תה'. במחזה האחרון שלו, 'קונטקט', שבו גבר צעיר שמתאהב מגלה שהוא חולה, משתקף סיפור חייו של פינקוביץ', שריגש כאשר שיחק בהצגה לצד בתו איאן והמטפל הפיליפיני שלו, בריקס.

"הייתי שבונו על הרצפה, החזקנו ידיים, ואמרתי לבנות, 'אתן מרגישות את מה שאני מרגישה?' ואיאן אמרה לי, 'אמא, הוא צוחק'. הוא השתחרר מכלא שבו היה כלוא הרבה זמן, מכאבי תופת, מייסורים. כולנו הרגשנו שהוא נוכח מאוד. הוא אמנם לא נמצא בגוף, אבל הוא ממלא את החדר באנרגיה של אושר גדול. אחר כך בכל פעם שהרגשתי אותו, חייכת. הרגשתי שהוא שמח סוף-סוף, שטוב לוי"

בית ליסין ציפי פינס. הם סיפרו שרוני היה ניי נוח וקורן אור כפי שלא היה הרבה זמן. "היה שם צחוק, היה בכי, ומה שהיה הכי הרבה זה אהבה, אהבה גדולה", אומרת תומי. "ועבורי זה היה גילוי מרגש של עוצמתה של קהילה אנושית. קהילה שליוותה אותנו במסע אל המוות וממשיכה ללוות אותי ואת הבנות גם כעת. אני לומדת שאני לא באמת לבד. אף פעם.

"בחודשים האחרונים היה לי הכי חשוב לחפש איתו מה היא ציפור הנפש שלו. מה הוא בא לעי שות בחיים האלה? אני חושבת שלהיפרד מהחיים בלי לדעת מה המשמעות של הקיום שלך על האדמה, זה עצוב. הוא סיפר על המסע שלו אל המוות למעגל הקרוב, ואחר כך פתח את זה ליותר אנשים, והתחילו להגיע גלים של אהבה. הטל-פון שלו מפוצץ באנשים שרצו להספיק להגיד לו תודה. ועל מה הם הודו לו? על זה שהוא ראה אותם. האמין בהם. עזר להם לממש את הפוטנציאל שבהם. איתי הוא עשה את זה מהיום שפגש בי. הוא ראה לתוכי וידע לגדל אותי. גם עם הבנות שלנו. אבל לא ידעתי שהוא עשה את זה עבור כל כך הרבה אנשים. אמרתי לו, 'תסתכל מה חוט הוהב שעובר דרך כל האנשים האלה שרובם זרים אחד לשני. על מה הם אומרים לך תודה ועל מה הם אוהבים אותך? עשית את זה במפגש האנושי, עשית את זה במחוזות שכתבת, ועשית את זה במחוזות שבחרת לכיים'.

"רוני השאיר מחזה, 'המטפלים', שהתחיל לכתיב תוב בקיץ. בסגר השני שרון גל הייתה הידיים שלו, והקלידה את מה ששמעה מפיו. שבועיים לפני שנסענו נערכה קריאה מרגשת בתיאטרון 'בית ליסין'. בתום הקריאה רוני שיתף את כולם בתוכנית המסע לפרידה מהחיים. הוא שאל, בהומור המיוחד לו, את יורם טולדנו, שחיבק אותו, אם הוא רוצה למסור משהו למישהו למען לה. ציפי פינס התרגשה מהמחזה והבטיחה לרוני ני שהיא תעלה אותו בתיאטרון בבימוי שרון גל וארז שפירר."

בדצמבר האחרון עברה תומי עם אביה בתה הצעירה, שני הכלבים בוני וקלייד והחול נמש, מביתם העמוס בזיכרונות ברמת-השרון לדירה בתל-אביב. "הרגשתי שאני לא מסוגלת להישאר בבית שלנו. זה בית גדול, בית של משפחה", היא אומרת. ימים ספורים לפני כן כתבה ביומן המסע שהיא מנהלת: "כשרוני החליט לסיים את חייו לפני ארבעה חודשים, חויתי חלק מהכאב שאני חווה עכשיו. בכיתי שלושה שבועות עד שביקש שאפסיק להתאבל עליו בעודו חי, ואנסה לבלות איתו וליהנות מהזמן שלנו יחד.

"במשך כל הזמן הזה, ומהרגע שקיבלנו מדי גניטס את תאריך הפרידה, כל פעולה, כל מפגש איתו הסבו לי עונג וכאב בזיכרונות. הידיעה שהם האחרונים, הפכה אותם יקרים מאוד. הרפעימיים מאוד. כל עונג של שיחת נפש או מגע קרוב, אפילו חיבוק, הסתיים אצלי בכי. עכשיו, אחרי שקברו את גופך, לא אוכל להסתכל בעיניך, לגעת בפניך, לחבק אותך, לשמוע אותך. עכשיו עולה האבל הפנימי, הרחמי, העמוק, על האין.

"אני יושבת על המיטה הגדולה שלנו, מוקפת באביוורים משוכללים שנועדו לסייע לשאת את גופך השבור. כותבת לך בבית הכל כך משפחתי שלי, ומבינה לראשונה שלא נודקן ביחד. וזה חותך אותי וקורע לי את הלב. לראשונה אני חווה בעוצמה את הפצע העמוק בגוף החיים הזוגי שלנו, בגוף החיים שלי עצמי שכל כך השתדלתי לחזק בשנה האחרונה, ככל שאצלך הלך ונחלש ואזל.

"הכוחות האלו שבניתי סייעו לי ללוות אותך אל סוף חיך. אני מאמינה שהם יעזרו לי ללוות את הבנות ואת עצמי אל חיינו החדשים בלעדך. אני רוצה להמשיך לגדל ולהרחיב את רוחי ותור דעתי. מבינה שאי-אפשר לדלג על שלב הדימום. עכשיו אני מדממת, וזה כל כך כואב, לצאת לה פליג בים הכאב הבלתי ידוע הזה, לתת לגלים לשטוף אותי ולסמוך."

✉ yoavib@gmail.com

"אמרתי לרוני שלדעתי הוא מוכרח לעשות אירוע פרידה, אבל הוא אמר לי, 'מה, אני דך בן אמוץ?!' אמרתי לו, 'אתה לא מסכים כל כך שאנשים יבואו הבייתה, אז תן להם הזדמנות להיפרד ממך ותן לעצמך הזדמנות להיפרד מהם'. הוא התלבט, וכל ערב היה מחליט שלא. היה שם צחוק, היה בכי, ומה שהיה הכי הרבה זה אהבה, אהבה גדולה"

את כיסא הגלגלים הממונע, את כיסא הגלגלים הידני הקל ואת כיסא המקלחת. ובכל זאת ברגע של חוסר תשומת לב, רוני נפל מהכיסא ושבר את מפרק הירך. בנסיעה לתל השומר, על הרצפה של האמבולנס המצ'וקמק, ישבתי והחזקתי לו את הרגל, כי בכל טלטלה הוא ראה כוכבים. לא נתנו לו שום דבר כדי להרגיע את הכאבים, כי פחדו שיאבד את ההכרה. החזקתי לו את הרגל ואמרנו יחד את תפילת ההתמסרות של רודולף שטיינר. היינו בזה יחד. אלו הרגעים הכי אינטימיים, הכי משמעותיים של ההתמודדות הזוגית עם החיים. למחרת בבוקר עבר פינקוביץ' ניתוח לאיחוי מפרק הירך, וחזר הביתה לשיקום ארוך. "כאבי תופת מה שהוא עבר", אומרת תומי. "אמרתי לו, 'מבחינתי, זה שאתה קם בבוקר, כל יום, זה מעשה של אהבה, אליו ואל הבנות'. נאלצנו להתחיל להיעזר במטפל. ההמלצה הראשונה שקיבלתי הייתה בריקס. הוא ורוני זה סיפור אהבה מופלא."

× × ×

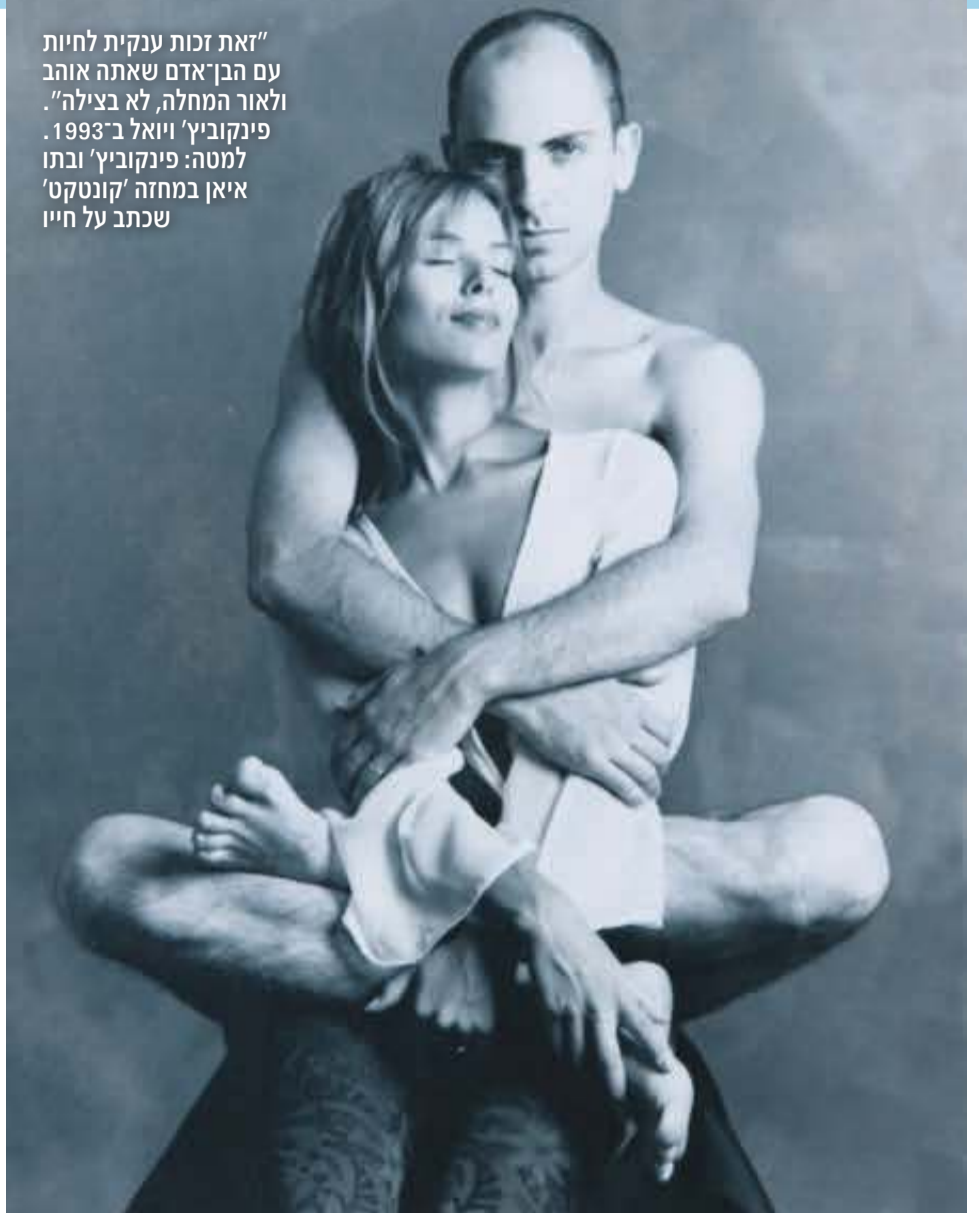
איש מ־30 האנשים שהגיעו להיפרד מפינקוביץ' ביץ' חמישה ימים לפני שטס לשווייץ לא ישכח את האירוע המרגש הזה. "אמרתי לרוני שחשוב לעשות אירוע פרידה", אומרת תומי, "אבל הוא ענה לי, 'מה, אני דך בן אמוץ?!' אמרתי לו, 'אתה לא מסכים כל כך שאנשים יבואו הבייתה, אז תן להם הזדמנות להיפרד ממך ותן לעצמך הזדמנות להיפרד מהם'. הוא התלבט, וכל ערב היה מחליט שלא, שהוא מעדיף להיפרד מהאנשים אחד על אחד."

איך שיכנעת אותו להסכים?

"זאת הייתה השיחה הראשונה שלי ושל שרון (גל, כוריאוגרפית וחברה קרובה) מאחורי הגב שלו. החלטנו יחד שאנחנו פשוט מודיעות לו שאנחנו עושות לו אירוע, ושכל מה שהוא צריך זה להסכים לבוא. וכך עשינו. הוא רצה שדרור (קרן) יעשה את 'איש הולך', 'מערכון המצבא' הוא אמר, ושארז (שפירר) יעשה איזשהו קטע, ושגוני, בת הזוג של דרור, זמרת אופרה נפלאה, תשיר. כשגיליתי שכל הכוחות שלי הולכים להפקת האירוע ושאני לא איתו בימים האחרונים שלו, שרון גל ושרון ביצ'צ'י לקחו על עצמן מיד להפיק אותו לבד."

באירוע שהתקיים בחצר ביתם של חבריהם הטובים גלית ואפי הרשקוביץ, השתתפו לצד בני המשפחה, ביניהם אחיו של פינקוביץ', ד"ר מולי פלג, מרצה ומשורר, גם חבריו הקרובים – יוצריים, שחקנים וחברי ילדות כמו יאיר לפיד, המרשורר והמתרגם דורי פרנס, ומנכ"לית תיאטרון

"זאת זכות ענקית לחיות עם הבן-אדם שאתה אוהב ולאור המחלה, לא בצילה". פינקוביץ' יואל ב'1993. למטה: פינקוביץ' ובתו איאן במחזה 'קונטקט' שכתב על חייו

האדם. זה האדם שאחר כך בחר לנסוע לשווייץ. הוא היה עם משאבה מקולקלת וכדורים שלא עזרו. עברו עלינו שבועיים מטורפים ומדהימים. ולרגע לא הצטערתי על ההחלטה? "תמיד אהבתי לראות את רוני מביים, וככה זכיתי לראות אותו מביים, ואת איאן, הבת שלנו, משחקת בחזרות להצגה".

חיים לא פשוטים.
"יש אנשים שאומרים שהגורל חילק להם קל-פים מחורבנים. אני לא חושבת בצורה כזאת. אין לי ציפייה שהחיים יראו כמו בפרסומת לקוקה קולה. זו מעולם לא הייתה משאת נפשי."

אז מה משאת נפשך?
"לממש את הפוטנציאלים שלי. ולעשות טוב, לעודד תקווה, לעזור."
לפני כשנתיים הצטרף למשפחה המטפל הפיני ליפני בריקס פאלאגאנס. "רוני כבר היה אז די סיעודי", אומרת תומי, "נסענו למלון ליום הנישואים ה-26 שלנו כמו שנוסעים לבית חור-לים, לא כמו שנוסעים לבית מלון. לקחנו לשם

לט על השתלה של משאבת בקלופן (חומר מרפה שרירים), מספרת תומי. "אי-אפשר לישון בלילה כשיש ספסטיית – התכווצות חזקה של השרירים. זה מאוד כואב. שבועיים לפני שעלתה ב'הבימה' ההצגה 'התקווה', שכתב וביים, המשאבה התקלקלה. בתל השומר אמרו לו שהוא צריך לעבור מיד ניתוח להחליף אותה, אבל הוא אמר, 'אני באמצע חזרות, אני לא יכול'. 'אבל זה מסוכן', הרופאים אמרו. 'היו לך תסמיני גמילה כמו של מכור קשה, והם יכולים לגרום לסכנת חיים'. זה לא שיכנע אותי."

ומה את אמרת?
"עשינו החלטה משותפת שאני עוזבת את העבודה שלי, מצטרפת אליו ויחד ננילד את ההצגה. בשבועיים האלה נהיינו גוף אחד. קבענו תאריך לניתוח יומיים אחרי שההצגה יצאה."

לקחתם תחילת סיכון.
"לקחנו סיכון. זאת הייתה חוויה מדהימה. הוא נורא סבל, היו לו תופעות קטסטרופליות, אבל הוא היה מוכן לשלם את המחיר. זה אומר מי